

# **Inovovaná témata pro státní zkoušku z českého jazyka ve studiu Učitelství pro 1. stupeň ZŠ**

(platí pro studenty, kteří studují podle programu OM1UC18 nebo OKM1UC18 s nástupem do studia od ZS 2019/2020 a později)

Student si vylosuje jedno téma. Jeho šíře nabízí studentovi uplatnit lingvistické i didaktické vědomosti a schopnost jejich didaktické aplikace na příkladu textu a konkrétních výukových situací. Hodnocen je výkon studenta jako celek.

(Pozn. Celková známka ze státní zkoušky je stanovena na základě studentova výkonu v části jazykové a v části literární – informace o literární části zkoušky viz na katedře české literatury.)

## **1. Český národní jazyk a jeho útvary.**

(Vývoj, útvary a poloútvary češtiny, čeština spisovná, hovorová, interdialekty a dialekty, sociolekty; jazykové roviny a jazykovědné disciplíny; školská jazykovědná terminologie, jazyková norma a kodifikace, jazyková správnost a jazyková kultura, kultura jazyka a kultura řeči.)

## **2. Zvuková stránka češtiny a její didaktická problematika na 1. stupni ZŠ.**

(Mluvní orgány a jejich činnost, slyšení, zvukové prostředky souvislé řeči – melodie, přízvuk, tempo řeči a síla hlasu, pauza; výslovnostní styly, základní pravidla ortoepie češtiny, systém a dělení českých hlásek z hlediska lingvistického a z hlediska školy, fonetická transkripce a k čemu slouží učitel ČJ, kultura jazyka a řeči. Péče o zvukovou stránku jazyka na 1. stupni ZŠ.)

## **3. Grafický systém češtiny. Didaktické dělení pravopisných jevů a vytváření pravopisné dovednosti žáků na 1. stupni ZŠ.**

(Hlavní principy, zásady a pravidla českého pravopisu, jeho vývoj. Jednotlivé skupiny pravopisných jevů, jejich problematika a postavení v systému učiva českého jazyka, žákova cesta od pravopisného poučení k aktivní pravopisné dovednosti, typy pravopisných cvičení, učební materiály – práce s příručkami PCP a IJP, kritické posouzení některých dostupných počítačových aplikací na procvičování pravopisu.)

## **4. Slovo a slovní zásoba češtiny.**

(Kritéria třídění slov ve slovní zásobě – hledisko rozsahu užívání národního jazyka, sociálního omezení, dobového výskytu, frekvence, expresivity, původu, struktury pojmenování, příslušnosti k stylovým vrstvám spisovného jazyka, pojmenování motivovaná a nemotivovaná; zákonitosti lexikálního vývoje dítěte, lexikální stránka řeči žáka mladšího školního věku.)

## **5. Významové vztahy mezi slovy.**

(Slova monosémní, slova polysémní, metafora, metonymie, homonymie, synonymie, antonymie, hyponymie, hyperonymie, paronymie; metodické postupy expozice významových vztahů, jazykové slovníky a možnosti práce s nimi ve škole, možnosti využití reálných textů na 1. stupni ZŠ.)

## **6. Obohacování a rozšiřování slovní zásoby, tvoření slov v češtině.**

(Tvoření slov v češtině – slovotvorné procesy, slovotvorné kategorie, slovotvorné typy, složeniny a jejich klasifikace, zkratky, zkratková slova a jejich klasifikace, způsoby obohacování a rozšiřování slovní zásoby, frazeologie a idiomatika; morfematická a slovotvorná analýza na 1. stupni ZŠ.)

## **7. Slovní druhy – lingvistická a didaktická problematika jejich vymezení a třídění.**

(Vymezení jednotlivých slovních druhů, způsoby jejich vyvozování na 1. stupni ZŠ, důvody rozdílného postupu při jejich vyvozování a systemizaci během 1. stupně ZŠ, možné proměny slovnědruhově příslušnosti a větněčlenská platnost slovních druhů, význam přesného definování jazykových jevů pro rozvoj myšlení žáků a kultivování jejich vyjadřování, možné obtíže žáků při identifikaci slovních druhů a jak jim čelit.)

## **8. Substantiva – charakteristika slovního druhu a místo vymezené problematiky v učivu 1. stupně ZŠ.**

(Vymezení, jejich významové a mluvnické kategorie, tvarová soustava, skloňovací typy, význam deklinačních vzorů, vymezení pojmu varianta, variantnost tvarových prostředků; didaktická problematika jmenných kategorií na 1. stupni ZŠ, rozsah a obsah učiva o substantivech na 1. st., obtížné jevy z hlediska výuky na 1. st. ZŠ.)

## **9. Adjektiva – charakteristika slovního druhu a místo vymezené problematiky v učivu 1. stupně ZŠ.**

(Vymezení, morfologická a sémantická charakteristika adjektiv, třídění, tvarová soustava, funkce v textu, zvl. hledisko syntaktické a stylistické, rozsah a obsah učiva o adjektivech na 1. st., obtížné jevy z hlediska výuky na 1. st. ZŠ.)

## **10. Zájmena a číslovky – charakteristika slovních druhů a místo vymezené problematiky v učivu 1. stupně ZŠ.**

(Vymezení, morfologická a sémantická charakteristika zájmen a číslovek, třídění, deklinační typy skloňovaných zájmen, složené číslovkové výrazy, funkce zájmen a číslovek v textu, zvl. hledisko syntaktické a stylistické, rozsah a obsah učiva o zájmenech a číslovkách na 1. st., obtížné jevy z hlediska výuky na 1. st. ZŠ.)

## **11. Slovesa – charakteristika slovního druhu a místo vymezené problematiky v učivu 1. stupně ZŠ.**

(Identifikace a vymezení sloves, didaktická problematika slovesných kategorií na 1. stupni ZŠ, tvarová soustava českého slovesa, rozsah a obsah učiva o slovesech na 1. st., obtížné jevy z hlediska výuky na 1. st. ZŠ.)

## **12. Neohebné slovní druhy – jejich charakteristika a místo vymezené problematiky v učivu 1. stupně ZŠ.**

(Vymezení jednotlivých neohebných slovních druhů, charakteristika a vnitřní klasifikace, funkce v textu, rozsah a obsah učiva o neohebných slovních druzích na 1. st. ZŠ, obtížné jevy z hlediska výuky na 1. st. ZŠ.)

### **13. Skladba.**

(Pojetí skladby, věta a výpověď, valence, základové a nezákladové větné členy, podmětová a přísudková část věty, základ podmětu, základ přísudku, bezpodměté větné struktury, větné ekvivalenty; rozsah a obsah učiva o skladbě na 1. st., obtížné jevy z hlediska výuky na 1. st. ZŠ.)

### **14. Komunikační záměr mluvčího a jeho realizace.**

(Komunikační záměr a způsoby jeho realizace, subjektivní postoje mluvčího k obsahu výpovědi ve srovnání se školní klasifikací vět podle postoje mluvčího ke skutečnosti; vztah verbálního a neverbálního vyjádření a způsoby práce s nimi na 1. stupni ZŠ.)

### **15. Syntaktické vztahy a způsoby jejich vyjadřování.**

(Druhy syntaktických vztahů, skladební dvojice a slova, která do nich nevstupují, včetně významu tohoto učiva nejen pro poznání struktury větných celků, ale i pro porozumění textu, zvláštnosti a nepravidelnosti ve větných strukturách a využití pro slohová/stylizační cvičení.)

### **16. Věta a souvětí.**

(Druhy souvětí, vztahy mezi větami v souvětí, druhy vedlejších vět, konkurence věta – větný člen, školní identifikace rozdílů mezi větou a souvětím, interpunkce ve větě a souvětí; didaktická problematika souvětí na 1. stupni ZŠ, jeho identifikace a tvorba, vzorce souvětí pro práci žáků s modelem.)

### **17. Stylové oblasti a funkční styly.**

(Stylové oblasti a funkční styly včetně didaktické problematiky, slohové postupy a slohové útvary, jejich vzájemný vztah, slohové postupy typické pro konkrétní slohové útvary, didaktická problematika vybraných slohových útvarů pro 1. stupeň ZŠ.)

### **18. Slohotvorní činitelé a text.**

(Objektivní a subjektivní faktory/činitelé ovlivňující text, kompozice jazykového projevu, horizontální a vertikální členění textu, řeč přímá a nepřímá v učivu na 1. stupni ZŠ, způsoby využití stavby textu v práci s žáky na 1. stupni ZŠ, orientační prvky v textu – vymezení a jejich využití v hodinách Čj.)

### **19. Stylistika jazykových prostředků a metody práce učitele ve slohové výuce.**

(Přehled jevů stylistiky jazykových prostředků a jejich podíl na stylistické charakteristice textu – např. jevy roviny lexikální nebo morfologické aj., charakteristika jazykových prostředků stylově neutrálních a stylově příznakových apod.; metody a formy práce při výuce slohu na 1. stupni ZŠ; mluvený a psaný projev žáků 1. stupně ZŠ; typy slohových cvičení, třídění, využití, funkce, uplatnění logickomyšlenkových operací v nich, využití typů cvičení v komunikačním pojetí výuky na 1. stupni ZŠ.)

### **20. Produktivní komunikační dovednosti.**

(Vymezení dovedností mluvení a psaní, úrovně jejich osvojení a způsoby jejich nabývání, rozvíjení dialogických a monologických projevů žáků, formy písemného projevu žáků, funkční typy psaní, tvorba písemného projevu a osvojování fází psaní.)

## **21. Receptivní komunikační dovednosti.**

(Sociální kontext naslouchání, formální a funkční typy naslouchání, osvojování čtecí techniky, formální a funkční typy čtení, druhy čtení podle úrovně čtenářské techniky, čtení s porozuměním a metodický postup jeho osvojování.)

## **22. Jazyková cvičení v češtině.**

(Typy jazykových cvičení v češtině – třídění, funkce, rozdílné využití cvičení, vztah frekvence a typů cvičení a jazykových rovin, uplatnění logickomyšlenkových operací v různých typech cvičení, využití typů cvičení v komunikačním pojetí výuky na 1. stupni ZŠ.)

## **23. Specifikum práce v češtině na 1. stupni ZŠ ve třídách z různých důvodů nehomogenních.**

(Principy individualizace a vnitřní diferenciací v jazykovém vyučování, žák s poruchami učení a žák s OMJ v běžné třídě ZŠ, možné způsoby klasifikace a hodnocení těchto žáků s ohledem na jejich specifické obtíže.)

## **24. Čeština jako jazyk cizí a druhý na 1. st. ZŠ.**

(Rozlišení češtiny jako jazyka cizího a jazyka druhého včetně užívané terminologie oboru, žák s OMJ, učebnice a další didaktické pomůcky vhodné pro práci s žákem s OMJ, začleňování žáků cizinců do běžné třídy a problémy s tím spojené, možnosti práce češtináře s cizincem, resp. s žákem s OMJ – cvičení atd.)

## **25. Mediální výchova na 1. stupni ZŠ.**

(Cíle mediální výchovy, hlavní témata, motivační aktivity a materiály; práce s informací, hledání relevantních zdrojů, práce s dezinformacemi a fakenews, resp. hoaxy přiměřená žákům na 1. st. ZŠ, internet.)

## **26. Vyučovací metody v českém jazyce.**

(Klasifikace vyučovacích metod podle uplatnění logicko-myšlenkových operací v nich a rozdílné využití metod v různých fázích vyučovací hodiny, klady a zápory deduktivní a induktivní metody výkladu mluvnického učiva, práce s žákovskými prekoncepty, prodloužený výklad, řízený rozhovor atd. – demonstrace na konkrétních příkladech –, metody RWCT.)

## **27. Didaktické a speciálně didaktické pomůcky pro využití v jazykovém vyučování.**

(Typologie školní knihy – učebnice, cvičebnice, pracovní sešity atd. a jejich konkrétní využití ve škole, kritická komparace alespoň 3 učebnicových řad českého jazyka pro 2.–5. roč. ZŠ, stavba výukové lekce, speciální didaktické pomůcky, možnosti a zásady tvorby příležitostných učebních materiálů.)

## **28. Trojfázový model učení v hodině českého jazyka.**

(EUR na 1. st. ZŠ – jeho konstruktivistická podstata, aplikace, didaktická funkce jednotlivých fází modelu, význam, možnosti, úskalí – na konkrétních příkladech z kteréhokoli 2.–5. roč. ZŠ, podstata induktivně-deduktivního myšlenkového postupu.)

## **29. Hlavní úkoly, cíl a současné pojetí výuky českého jazyka na 1. stupni ZŠ.**

(Postavení českého jazyka v RVP, současné revize RVP, vývoj pojetí výuky českého jazyka, integrovaná výuka českého jazyka a práce s dětskými časopisy a knihami pro děti a mládež, organizace jazykového vyučování. Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření v RVP – funkce, pojetí, možnosti didaktické transformace ...)

## **30. Hodnocení a klasifikace práce žáka v českém jazyce.**

(Formativní a sumativní hodnocení v českém jazyce, možnosti a funkce klasifikace, práce s chybou, hodnocení a klasifikace defektních textů, oprava a hodnocení ústních a písemných projevů žáků.)

## **Základní doporučená literatura**

Černá, Martina; Hájková, Eva. *Český jazyk B pro studující učitelství prvního stupně ZŠ a SpPg.* Praha: PedF UK, 1999.

Hájková, Eva. *Kapitoly z didaktiky českého jazyka na 1. stupni ZŠ.* Praha: PedF UK, 2021.

Hájková, Eva. *Komunikační činnosti a jejich cíle.* Praha: PedF UK, 2008.

Hájková, Eva. *Žák-cizinec v hodinách češtiny na základní škole.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014.

Havlová, Ivana; Štěrbová, Ludmila; Schneiderová, Eva. *Český jazyk A pro studující učitelství 1. stupně ZŠ a SpPg.* Praha: PedF UK, 1999.

Hubáček, Jaroslav et al. *Čeština pro učitele.* Vyd. 4., upr. Opava: VademecumBohemiae, 2010.  
*Internetová jazyková příručka.* Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>.

*Pravidla českého pravopisu.* Praha: Academia, 2003.

Štěpáník, S., Hájková, E., Eliášková, K., Liptáková, L., Szymańska, M. (2020). Školní výpravy do krajiny češtiny: didaktika českého jazyka pro základní školy. Praha: Fraus, s. 240–268.

Valenta, P., Brom, Z., Kellerová, I. *Mediační činnosti v předškolním a mladším školním věku.* Praha: Raabe, 2016.

Žáčková, H., Jucovičová, D. (2006). *Metody hodnocení a tolerance dětí s SPU: pro 1. stupeň.* Praha: D+H.

**Další literatura viz sylaby a popisy jednotlivých předmětů v SIS.**